

Eliminowanie niepokojących zachowań u dzieci niepełnosprawnych intelektualnie

Dzieci wykazują niepokojące zachowania, gdy czują się wyobcowane, mają niskie poczucie własnej wartości, poczucie zagrożenia osobistego, nie mają sukcesów, nie czują się zrozumiałe, odczuwają lęk.

Czasami przyczyną niepożądanych zachowań jest nuda lub to, że dziecko nie lubi określonych potraw a nie umie tego powiedzieć. W celu zapobiegania niepożądanym zachowaniom:

- jak najczęściej zwracaj na dziecko uwagę, w momentach kiedy dziecko jest spokojne;
- mów do dziecka, patrząc prosto w oczu;
- Twoim zadaniem jest przekonanie dziecka, że jest ważne;
- reaguj obojętnością na wszystkie zachowania niepokojące, dziecko musi odczuć, iż nie odnoszą one żadnego skutku, nie powodują efektu nagłego zainteresowania ze strony otoczenia;
- bez względu na poziom rozwoju i możliwości psychiczne, dziecko musi znaleźć sensowne zajęcie. Nie oszukuj go włączeniem telewizora – to jest jeden ze sposobów „odłożenia dziecka na półkę”. Nawet dziecko na wózku może odkurzać kawałek parapetu, a leżące śledzić, czy wszystko robisz dobrze. Mów do dziecka, że teraz np. układasz ubrania.

Modyfikacja zachowania jest pierwotnym celem programu edukacyjnego, gdy uczenie jest zupełnie niemożliwe.

Poniższe wskazówki postępowania wobec dziecka dotyczą wybranych form zachowań niepożądanych.

Każdy przejaw agresji ma swoją przyczynę i należy go traktować jako wołanie o pomoc.

W przypadku samoagresji u dzieci upośledzonych umysłowo należy wziąć pod uwagę kolejne punkty:

- zaplanuj spotkania z dzieckiem (kilka w tygodniu), zawsze o tej samej porze dnia, w tym miejscu i sytuacji, kiedy dziecko najbardziej się okalecza;
- najpierw pracuj sam(a) z dzieckiem codziennie i bliżej siebie. To pozwoli na bliskość z dzieckiem i przerwie samoagresję;
- codziennie bądź bliżej dziecka i coraz więcej go głaszcz np. ono obgryza palce a Ty głaszczesz go po plecach lub po drugiej ręce, jak długo pozwoli;
- gdy dziecko często przerywa samoagresję, mniej ucieka, staraj się nawiązać bardziej bezpośredni kontakt z dzieckiem np. spróbuj oprzeć się plecami o jego plecy, posadź na kolanach twarzą w twarz oraz pracuj przy uspokajającej muzyce;
- nadal proponuj różne aktywności np. kołysanie w przeciwną stronę, wspólne wykonywanie określonych ruchów ramionami;
- powtarzaj kilka razy imię dziecka lub mów zdania, świadczące o twojej życzliwości;
- nie kontynuuj tego, co dziecko odrzuca;
- gdy dziecko przyjmuje Twoje nowe propozycje, oswajaj go z różnymi miejscami, dzięki czemu zaniknie poczucie zagrożenia. Najpierw zacznij od znanego pokoju, przybliżaj mu wszystkie sprzęty i ich przeznaczenie;
- jeżeli dziecko porusza się pewnie po znanym pokoju, to zacznij pracować z dzieckiem przy otwartych drzwiach, coraz bliżej nich, później w innych pomieszczeniach, uważając na jego reakcje lękowe;
- jeżeli dziecko czuje się z Tobą dobrze w różnych pomieszczeniach, staraj się być z dzieckiem w pomieszczeniach najbardziej mu zagrażających; należy tu stopniowo wprowadzać do pomocy drugą osobę, która stanie się też źródłem zachowań skierowanych w stronę dziecka; obserwuj, czego się dziecko boi;

- najdłużej i najostrożniej pracuj nad sytuacjami szczególnie lękotwórczymi i na warunkach dziecka;
- stopniowo ograniczaj z dzieckiem bezpośredni kontakt fizyczny, uniezależniaj dziecko, podsuwaj zabawki dziecku i ucz korzystania z nich;
- mów do dziecka krótkimi zdaniem, popartymi gestem;
- notuj co dziecko umie i lubi i przełącz to rodzicom, by jego życie stało się bezpieczne i zrozumiałe;
- nadal poświęcaj mu najwięcej czasu szczególnie wtedy, gdy się okaleczało;
- jeśli wystąpi znowu samoagresja, to znaczy, że znowu wystąpiła przyczyna. W związku z tym należy przeanalizować, jaka to przyczyna. Może być to m. in. chęć poznawania przez dziecko nowych umiejętności;
- w pracy z dzieckiem agresywnym wskazane są elementy metody Weroniki Sherborne i Christophera Knilla.

W przypadku dziecka uderzającego drugie osoby w twarz musimy najpierw dowiedzieć się, co jest przyczyną tego zachowania; może być to m. in. sposób informowania o niezadowoleniu z sytuacji, czy zmęczeniu.

Pracę z takim dzieckiem skieruj na nauczenie innych sposobów reagowania na sytuacje trudne.

W chwili próby uderzenia się powiedz „nie bij” i ucz dziecko w tym momencie przesuwania palców obu rąk w dół swojej piersi, co będzie oznaczało koniec pracy np. powodującej zmęczenie. Pochwal dziecko i zrób przerwę w pracy na ulubione ćwiczenia dziecka.

Wyeliminowanie rzucania przedmiotami (po wcześniejszym ustaleniu przyczyn złego zachowania), wymaga zastosowania technik:

- usuń cenne rzeczy z zasięgu dziecka
- obserwuj dziecko i natychmiast reaguj, zanim sięgnie po coś do rzucania

- nie reaguj, jeśli już coś rzuci (w wolnym czasie od ćwiczeń)
- gdy podczas ćwiczeń coś zrzuci – zareaguj i powiedz „bez rzucania” i przyciśnij do boków ręce dziecka, po ok. 30 sekundach uwolnij ręce dziecka, pochwal je i kontynuuj przebieg ćwiczenia.

Gdy dziecko często odskakuje od stołu:

- ustaw stół i krzesło w kącie pokoju tak, by dziecko siedziało plecami do kąta pokoju
- gdy w trakcie pracy dziecko zaczyna złościć się, obróć je z krzesłem, twarzą do kąta na ok. 1 min., potem odwróć je twarzą do siebie, a po rozpoczęciu dalszej pracy daj nagrodę (jadalną).

Jeżeli dziecko chce osiągnąć kontrolę nad każdą sytuacją tzn. na jakąkolwiek zmianę, prośbę i proste zadanie reaguje krzykiem czy płaczem, należy dążyć do zmniejszenia ilości krzyków i płaczów dziecka. W tym celu można zastosować następującą strategię postępowania:

- ignoruj krzyki i płacz
- często pomagaj dziecku w pracy
- natychmiast nagradzaj dziecko za wykonane zadanie (nagrody jadalne umieść w pobliżu dziecka i wyjaśnij, że otrzyma je za skończoną pracę).

mgr Danuta Maliszewska